

SÖNFIELD MÁTYÁS

A ZENEATYU ÉLMÉNYPROGRAM AZ ÓVODÁBAN ÉS AZ 1-2. OSZTÁLYBAN (3. RÉSZ)

BEVEZETÉS

Az előző két részben egy dallamjátzó húros (ukulele), valamint egy hangutánzó (esőbot) hangszerrel ismerkedtünk meg. A következőkben egy ritmushangszert veszünk górcső alá, az egyetlen olyan hangszert, ami másodállásban egy bútor darabként is funkcionál. (A Zenebatyu Élményprogram háttérét a cikksorozat első része mutatja be.)

PROGRAMPONTOK

Ismétlés

Az előző két hangszerünkről szerzett tudás segítségünkre lesz a mostani alkalommal, a hangszerversek, kísérletek, szívószálduda-verziók átismétlésén túl érdemes kitérni arra, mitől lett magasabb az ukulele hangja, valamint arra is, mitől szólal meg az esőbot.

Szívószáhangszer

Már tudjuk, hogyan készül a szívószálduda, sőt azt is, ha hosszabb a test, mélyebb a hangja (lásd korábbi cikkek). Most megfordítjuk a kísérletet: miközben fújuk, egyre rövidebbre vágjuk a szívószáldudát. Vajon a hangmagassága is fordítottan változik, azaz magasabb lesz? Igen! Ahogy egyre rövidebb lesz a rezgő test, egyre magasabb a duda hangja! Hol is tapasztaltuk már ezt az összefüggést? Az ukulele és a gitár húrjánál! Ahogy lefogatuk, rövidebb lesz a rezgő rész, magasabb a hang! Amikor a szívószálból már csak kb. 1 cm marad, ismerős hangot hallhatunk: hasonlít egy gumikacsa sípolására. Ez nem véletlen, ugyanis mind a sípoló kutyajátékok, mind az említett rugalmas testű réce tartalmaz egy hasonló apró műanyag nyelvecskét, ami fújásra (vagy egy zárt rugalmas testben préselésre) megrezdül, és mivel rövid, már jól tudjuk, hogy magas hangon szól.

Autentikus hangszer

Rengeteg különleges hangszert ismerünk, és a megszólaltatási módjuk is különböző: állva, ülve, ujjat, kart mozgatva, ütővel, vonóval, egy vagy két kézzel szólalnak meg. Van azonban egy különleges hangszer, az egyetlen a világon, amin a zenész úgy játszik, hogy ráül (itt jegyezném meg, hogy a hangszék nem tartozik ebbe a kategóriába, azt ugyanis a zenész kívülről szólaltatják meg, és a hallgató ül bele): a cajon (ejtsd: káhon, jelentése spanyolul: nagy doboz). Ez egy egyre közkedveltebb és elterjedtebb hangszer, hiszen az a kis doboz képes – majdhogynem – kiváltani egy dob felszerelést, de legalábbis ritmuskísérletet biztosítani. A cajon afroperui eredetű, és 2001-ben Peruban Nemzeti Kulturális Örökséggé nyilvánították. A zenész (cajonero) a hangszeren ül terpeszülésben, és tenyerével üti az elülső lapot. Az ingyencsek ma már kaphatnak cajont beépített csörgődobbal, lábdobbal, sőt, már könnyen beszerezhető a hajtogatható, kartonból készült cajon is, mely hasonló hangzást ad, mint az eredeti, és hasonlóképpen székként is funkcionál.

Hangszervers

Vizsgáljuk meg a hangszert – ha eredeti nincs, képeken, videókon. Egy fadobozt látunk, melynek egyik oldalán lyuk tártong. Aki nem jártas a hangszerek világában, könnyen madáretetőnek nézheti! Erről is szól a versikénk: *Olyan, mint egy madáretető* (madárszárnnyal csapkodunk a levegőben), *Doboz, amely ütögethető* (doboz alakot rajzolunk a levegőbe), *Üsd a ritmust, hangos nagyon* (combunkat ütjük), *Ez itt nem más, mint a CAJON!* (tapsolunk). Azoknak, akik az óvodában/iskolában közösen tanulnak angolul, a harmadik sor felcserélhető: *Üsd a ritmust, gyerünk, come on.* (A cajon kiejtése ugyanis rövid á-hang, az angol „come”-hoz hasonlóan). A korábbiakhoz hasonlóan ezúttal is soronként tanuljuk a versikét, együtt mondván a gyerekekkel, míg végül az utolsó szót már csak ők mondják.

Zenebatyu Élményprogram	Katedra 3. cikk, cajon
Állandó elemek: Az előző program átismétlése A zenebatyuból vett első hangszer megjegyzése Aznapi alkalom összefoglalása	Jelölések: Fő foglalkozási pontok Új fogalmak (milyen jelenséget tapasztaltunk) (melyik készség fejlődik)
SZÍVÓSZÁLHANGSZER	Felvdagosított szívószál – a gumikacsa A szívószáldudát állóval fújás közben felaprítva megtapasztaljuk: minél rövidebb a test, annál magasabb hangot ad (az 1 centiméteres gumikacsa hangul). (kreativitás, logikai következtetés)
AUTENTIKUS HANGSZER	Gyerek és felnőtt cajon A cajon az egyetlen olyan hangszer, amit a testén ülve szólaltatunk meg. A nagyobb test hangereje is nagyobb. (figyelem, tapasztalati tudás)
HANGSZERVERS	Olyan, mint egy madáretető, Doboz, ami ütögethető, Üsd a ritmust, hangos nagyon, Ez itt nem más, mint a CAJON! (ejtsd: Káhon) (figyelem, memória, nagymozgás)
ENERGISER	Nád a házam teteje Rászállott a (sárga lábú) cinege /rámászott a (nyálkás-csúszós) giliszta /rászállott a (óriás szájú) VIZILÓÓ! (finommotorika, nagymozgás, memória, felszabadult játék)
ÖKOHANGSZERBEMUTATÓ	Nagy kartondoboz-cajon Egy nagy kartondoboz belső oldalára szétnyitott gémpapocokat ragasztunk, ez kölcsönzi a dob fémes hangját. (kreativitás, logikai összefüggés)
CSINÁLD MAGAD	Cipősdoboz-cajon Hozzávalók: cipősdoboz, gémpapoc, cellulux. A doboz fedelét teleragasztjuk a gémpapocokkal és a fedelével lezárjuk. (tapasztalat, logikai összefüggés)
ZENEKÍSÉRLET	Mi adja a cajon fémes hangját? A sodrony (sok széthúzott fémrugó)! Egy kartondarab sodrony nélkül csak halkán kopog, de a sodronyt rászoritva már zörgő, hangos, fémes a hangzása! (kreativitás, ok-okozat)
NYÍLIK A ZENEATYU	Aki nem lép egyszerre... A lábam táncol... Tempótűzés + szoborjáték cajonnal (kreativitás, koordináció, tempó)
ZÁRUL A ZENEATYU	Hát, sziasztok, hát, sziasztok... (nagymozgás, leveztetés)

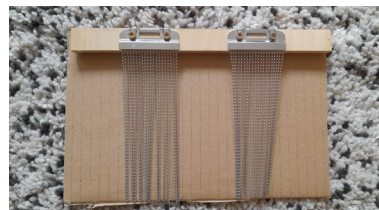

Energiser

A „Nád a házam teteje” című dalt nem kell bemutatni, szövege és a hozzá tartozó mozdulatok közismertek. A dalnak van azonban egy viccesebb verziója: Sár a házam alapja, rámászott a giliszta... ha leszakad, mi lesz vélem, nyálkás-csúszós/mutánsképző giliszta (a szövegválasztást és a hozzá tartozó mutogatást mindenki saját komfortzónájára bízom). Érdekes még rákeresni a „Műszálás a bicikli kereke...” szócikorra is, de tapasztalatom szerint a legviccesebb, ha a cinege szót nemes egyszerűséggel – egy oktávval mélyebben énekelve – VÍZILÓRA cseréljük (és nagyokat ugrálunk), a refrénben pedig nagyra nyitott száját imitálunk (óriás szájú víziló, víziló). A feszültség levezetése és az önfeledt nevetés egyaránt garantált!

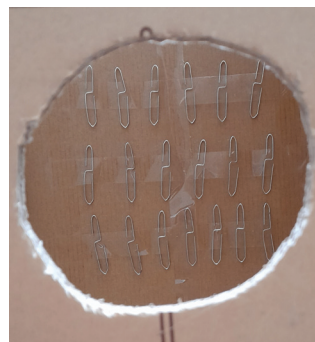
Zenekísérlet

A Zenebatyuzás során a programpontok szabadon felcserélhetőek (van úgy, hogy eleve energiserrel kell kezdeni, máskor relaxra van igény, arra is csak az alkalom vége felé), a cajonnál ajánlatos a zenekísérletet előre venni, ez világít rá ugyanis a hangszer felépítésére. Érdekes feltenni a kérdést: mitől van a cajon egyik oldalának más hangzása, mint a másiknak? Ha együtt fülelünk, a gyerekek megfejtik: a hangszer előlapjának fémes hangja van! Ha belenézünk a cajon kör alakú hanglyukába, láthatjuk, hogy mintha egy hosszú hullámos fokú fésű simulna a falára. Ez a sodrony, ami a fémes hangzást adja. A kísérletünk a következő: egy kartondarabot megütögetünk, majd ugyanezt tesszük úgy, hogy a felületére egy sodronydarabot fektetünk (lásd a képen). A különbség jól hallható: felcsendül a fémes hangzás. Ez adja a cajon különleges hangját. Az előlap mögött hagyományosan gitárhúr feszült, ma már ezt az említett sodronnyal váltják ki a fémesebb hangzás miatt. Apró párhuzam: az esőbotnál a különleges hangot többek közt az adta, hogy a magok ütődtek fapálcikához, jelen esetben fém ütődik fához.

Ökohangszer-bemutató

A cajon testét jóval egyszerűbb elkészíteni, mint egy öko-esőbotot vagy egy flakolelét. Elég egy nagyobb méretű doboz (pl. nagyméretű játékoknak vagy játékszeteknek), és ha nem is ülünk rá, a combunk közé szorítva stabilizálhatjuk. De mi fogja a fémes hangzást adni? Mi helyettesíthetné a sodronyt? Mi az, ami fémből van, és ha körülnézünk, otthon is találhatunk belőle? Érdekes ezeket a kérdéseket feltenni a gyerekeknek, mert a fantáziájuk határtalan! Mondtak már evőeszközt, fémkupakot, sőt pénzt is, mindig buzdítom őket, hogy próbálják ki mindegyiket! Az én megoldásom: a gémkapocs. A szétnyitott gémkapocsok a doboz előlapjára ragasztva (a mellékelt képen a hangszer hanglyukán át látható) megdöbentően hasonló hangot adnak ki, mint az eredeti hangszer sodronya!

Csináld magad

A legegyszerűbb otthon elkészíthető minicajon-alapanyag a cipősdoboz. Minden háztartásban előfordul, elég kb. 20 szétnyitott gémkapocsot a fedelére ragasztani, majd a dobozhoz erősíteni ragasztóval vagy akár csak pár befőttesgumival. Lehet lyukat is vágni rá, ami „cajnósabb” külsőt kölcsönöz, de nem szükségszerű, így ezt inkább az iskolásoknak ajánlom.

Nyílik a Zenebatyu

A szokásos dalokon túl – aki nem lép egyszerre, a lábam táncol, cserebere-dal – behozhatunk egy cajonos szoborjátékot. Ha nincs saját cajonunk, a célnak egy nagy méretű (pl. porszívós, „lapostévé”) doboz is tökéletesen megfelel! Ajánlott nem csupán ritmust ütni, majd megállni, de pár szoborrá válás után bevezetni a tempóváltást is. Ez nem csupán a gyerekek figyelmére, de az önfegyelmükre is remek hatást gyakorol, miközben eszméletlenül jól szórakoznak!

Zárul a Zenebatyu

Miután összefoglaltuk és átmélteltük az előző nyolc programpontot, majd válaszoltunk a felmerülő kérdésekre, mi más is lehetne a „Hát, sziasztok dal” legtökéletesebb kísérlete, mint egy csoportnyi/osztálynyi cipősdoboz-cajon! A tökéletes feszültségvezetés mellett itt is hangsúlyt kap a tempóváltás, versszakonként egyre gyorsabban és gyorsabban énekelve – de természetesen érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy az önfeledt hangszerpüfölés mellett mindenki vigyázzon a cajonjára.

ÖSSZEGZÉS

Míg az előző alkalommal a Zenebatyu egy-egy programjának felválthatóságát próbáltuk ki (így lett energiserből relax), ezúttal a programpontok felcserélhetősége is terítékre került. Változatlanul ajánlom mind a kilenc programpont kipróbálását egy alkalom során, hogy minél színesebb és élménydúsabb legyen az együtt töltött idő. Remek zenélést, felfedezést, hangszerkészítést kívánok!